

Caribisch geluk en architectuur

Het stedengebied in Otrobanda.

FOTO'S RONNY LOBO

Lokalen voor Culturele en Artistieke Vorming (CAV) op de Sint Jozef vsbo-school.

De gebruiker en de toeschouwer zouden hetzelfde genot kunnen hebben bij een gebouw als dat zij kunnen hebben bij een goed lied of een goed boek. Op de foto torens in Otrobanda.

Goede architectuur, muziek en romans hebben met elkaar gemeen dat zij allemaal afhankelijk zijn van deelname van het publiek. Op de foto de terreinseparatie van de Blenchi-school.

Dit is een weergave van de lezing die de Curaçaose architect

Ronny Lobo onlangs in Barbados hield op de Biënnale van het Institute of Architects. De verhandeling is enigszins ingekort voor publicatie in deze krant.

Bijna 230 jaar geleden noemde de Duitse dichter Johann Wolfgang van Goethe (1749-1832) architectuur 'bevoren muziek'. Ik neem aan dat de dichter bij het maken van deze vergelijking tussen architectuur en muziek doelde op een vergelijkbaar genot in de architectuur als in de muziek, althans in zijn tijd.

Als een musicus besluit om een liedje te componeren, luistert hij naar muziek die hij leuk vindt. Hij begint vanuit het niets met het samenstellen van harmonie, melodie en ritme, bepaalt de stemming, vindt de juiste teksten en akkoorden voor de verzen en het koor, maakt de akkoordenschema's en overgangen. Hij beschouwt de textuur en het karakter van elk woord om de gevoelens in zijn lied te benadrukken. Vindt de balans tussen herhaling en variatie. Voegt een 'brug' toe om op een bepaald moment een andere interessante draai te geven aan het lied. Helemaal alleen, niet gevraagd door iemand om dit te doen. Als hij tevreden is krijgt hij feedback van andere muzikanten en vindt een

producent om het lied op te nemen en te verkopen aan de muziekliefhebber.

Min of meer hetzelfde gebeurt wanneer een auteur een roman schrijft. Hij verzinnt een verhaal, schrijft een plot en een verhaallijn, begint met het schrijven van tekst en details die in zijn hoofd opkomen. Wederom helemaal uit zichzelf, door om op een bepaald moment een ander verhaal vertelt, zeker geen 'bevoren muziek'. De architect weet dat het gebouw niet het beste is dat hij kon ontwerpen, omdat hij beperkt werd in zijn verbeelding. De eigenaar is blij omdat hij denkt dat hij het best mogelijke gebouw kreeg, dat vooral aan zijn brein was ontsproten. De aannemer is blij met de winst die hij maakte. De buurt en architectuurgedruide zijn verdrietig omdat er weer een kans verloren ging om architectuur van betekenis te maken.

Wat is het verschil? Tussen een goeden en een slecht gebouw, tussen saai en vrolijk, mooi en lelijk, inspirerend of niet aantrekkelijk, in harmonie met de bestaande omgeving of niet. Ondanks de constante discussies in ons vak over de relativiteit van deze classificaties ben ik overtuigd van de universele waarde van schoonheid en deugdelijkheid. We kunnen het maken van leuke, saai gebouwen voorkomen als we de aan ons opgelegde beperkingen proberen te overbruggen, en deze juist gebruiken als stimulans om creatiever te worden. Net als de beroemde Nederlandse architect Herman Herzberger

zei: waar anders dan in het schaakspel wordt duidelijk dat de vastgestelde regels van het spel de vrijheid van mogelijkheden niet beperken, maar deze bij uitstek kunstenaars die niet gebonden zijn aan regels, leggen zichzelf vaak beperkingen op, in de wetenschap dat totale vrijheid niet behoert, hoef ik het niet meer te schilderen."

Wat hebben goede architectuur, muziek en romans met elkaar gemeen? Ze zijn allemaal afhankelijk van deelname van het publiek - leiding als architect, verbeelding en zijn persoonlijke unieke ervaring moet een architect in staat zijn om gebouwen te ontwerpen van een groter creatief gehalte dan zijn klanten of andere bouwkundigen dit kunnen. Je zou ook kunnen zeggen dat een gebouw opgeworpen dat een goed boek is, noch een lied. Goethe zei ook: "Alle wijde gedachten zijn al duizenden keren gedacht, maar om ze ons eigen te maken, moeten wij ze steeds weer opnieuw en oprecht overdenken zodat ze wortel schieten in onze persoonlijke ervaring."

In analogie hiermee zegt men in de literaire wereld vaak dat alles al ooit geschreven is. De kunst van het schrijven van een goede roman is dus om het hetzelfde verhaal weer anders op te schrijven. In de architectuur kunnen we dit zodanig interpreteren dat we geen vormen moeten kopiëren, maar hooguit de gedachte erachter.

De vreugde van welzijn

De elementen die vreugde geven aan de mensen in een gebouw zijn de meest voor de hand liggende: orde, natuurlijk licht, aangename temperatuur, schone lucht, goede geur, gevoel van ruimte, transparantie, vrijheid van beweging en ontmoeting, kleur en textuur, een goede geluids-overdracht en absorptie, goed zicht van binnen naar buiten en veiligheid. Waarom? Omdat al deze aspecten onze zintuigen prikkel en we door onze zintuigen en emoties het meest tot leven komen. We zien vaak mensen intens genieten in ruimtes die niet echt voor hun comfort zijn gemaakt. Aan de andere kant zien we ruimtes die tot in elk detail keurig ontworpen zijn, maar veronachtzaam worden door het publiek. Architecten moeten de makers zijn van welzijn, niet van vormen en beelden. Onze verbeelding wil geactiveerd worden, niet alleen onze ogen.

De vreugde van ontwerpen

Voor de echt gemotiveerde architect betekent ontwerpen inderdaad vreugde. We weten allemaal dat het beste resultaat kan worden bereikt bij een nauwe samenwerking tussen de opdrachtgever en de architect waarbij de client met zijn eisen de architect inspireert, maar waarbij hem de

mentale vrijheid gelaten wordt om het beste ontwerp voor het betrokken project te bedenken. Architecten willen trots zijn op en gekend worden door hun creaties.

De vreugde van het bouwen

Sommige aannemers geven er de voorkeur aan om zo eenvoudig mogelijk te bouwen. Ik zal niet gauw voor hen kiezen. De enige manier om een kwaliteitsproject te krijgen is te bouwen met een bekwaame aannemer met een goede ambachtslieden. Zij zullen geen bezwaar maken als ze echt hun handen moeten gebruiken in combinatie met hun hersenen. Net als bij andere mensen moeten ook hun hersenen worden gevoed, om gezond te blijven, maar veronachtzaam worden door het publiek. Architecten moeten de makers zijn van welzijn, niet van vormen en beelden. Onze verbeelding wil geactiveerd worden, niet alleen onze ogen.

De vreugde van onderwijzen en leren

De beste docenten in een onderwerp of vakgebied zijn degenen die daar echt van houden. De beste studenten zijn degenen die leergierig zijn, om uiteinde-

lijk beter te worden dan hun leraren. Sommigen zeggen dat als de meeste studenten falen, je de leraar moet vervangen, met zoals er gebeurt met voetbalcoaches na een verloren kampioenschap. Goed, niet iedereen is een goede leraar of een briljante student. Maar misschien kunnen, met een verandering van de houding van beiden, de gemiddelde resultaten worden verbeterd. Uiteraard is dit afhankelijk van de omstandigheden waarin we moeten onderwijzen of studeren zoals gespecialiseerde scholen en universiteiten en de juiste leer-middelen.

Ik ben me ervan bewust dat niet alle gebouwen meesterwerken kunnen zijn, dit hoeft ook niet. Maar waar zijn de hedendaagse Caribische hoogtoppen, waar we trots op kunnen zijn? Die de fans kuste wat kost zullen verdwijnen, zoals we onze historische monumenten beschermen tegen verval en sloop. Zoals de fans die opkomen voor hun Caribische muziek en Nobelprijswinnaars van Caribische literatuur. Waarom zijn mensen onverschillig geworden voor hun omgeving? Deze heeft waarschijnlijk onvoldoende betekenis voor hen. Zouden de ontwerpen van gebouwen en openbare ruimten gewoon slecht zijn of kunstmatig aanvoelen? Als we zoeken naar Caribische gebouwen vinden we meestal slechts historische of regionale stijlen zoals die worden geassocieerd met

het Franse Caribisch gebied, Victoriaans lijstwerk en zogenaamde gingers-bread-afwerkingen. Zelden worden moderne gebouwen weergegeven als Caribische architectuur. Zoals het werk van Ali Tur. Deze Fransman, geboren in Tunesië, werd door de Franse regering naar Guadeloupe gezonden om de openbare gebouwen te herbouwen die door een orkaan in 1928 op dat eiland vernietigd waren. In slechts acht jaar bouwde hij meer dan honderd gebouwen, in een opmerkelijke stijl die hem de eer van de bekendste architect van het land opleverde. Of de werken van de Duitse architect Henri Klumb in Puerto Rico, de Engelse architecten Colin Laird en Anthony Lewis in Trinidad, of de Nederlandse architecten Gerrit Kietveld en Ben Smit op Curaçao. De Fine Arts School in Havana, gemaakt door de architect Ricardo Porro vlak na de revolutie, is een van de mooie voorbeelden van Caribische architectuur, maar niet erg bekend. Opmerkelijke gebouwen die de tand des tijds hebben doorstaan worden automatisch bezien als van belang van de plaats waar ze zijn gebouwd, zelfs als de architect of de architectuurstijl afkomstig is uit het buitenland. Aan de andere kant zullen gebouwen die het traditionele kopiëren terwil te proberen toch modern te zijn, niet geapprecieerd worden, omdat ze cosmetisch zijn en geen eigen authenticiteit bezitten.

Het veel gefotografeerde Penha-gebouw.